

Ключевые слова: профессиональное образование, педагог учреждения профессионального образования, профессиональное развитие, карьерный рост педагога, профессиональная карьера.

SUMMARY

Bazyl Liudmyla. Psychological and pedagogical conditions of career development of the teachers of vocational education institutions.

The article highlights the results of a definitive analysis of the content of the concepts “professional development”, “professional growth” and “professional career”, which became the basis for highlighting the essential characteristics of the career growth of scientific and pedagogical workers of vocational education institutions. On the basis of rethinking of the essence of scientific approaches to understanding of the nature of teachers’ professional development, the theoretical foundations of this process are substantiated. The author studies and presents the current state of practical solution of the problematic issues related to the career growth of scientific-pedagogical and pedagogical workers of vocational education institutions. The leading psychological and pedagogical factors regarding development of the professional career of the pedagogical staff of the education institutions are substantiated. The degrees of correlations between the career growth of teachers of vocational education institutions and their individual and personal characteristics (gender, age, temperament type, etc.), as well as the acquired experience of professional activity are revealed.

Key words: vocational education, teacher of vocational education institution, professional development, career growth of a teacher, professional career.

УДК 378.096 (477.83)

Олександр Балануца

Надзвичайний і Повноважний Посол України в Кувейті

ORCID ID 0000-0002-3470-9486

DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/095-104

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИПЛОМАТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто проблему формування професійної ідентичності майбутніх дипломатів у процесі професійної підготовки. Під час написання статті були використанні загальнонаукові методи дослідження: емпіричні (опис) та теоретичні (аналіз, узагальнення, пояснення та ін.). З’ясовано, що роль визначення майбутнім дипломатом своєї професійної ідентичності зростає, оскільки остання є однією з важливих умов професійного розвитку особистості, її самопізнання й самовдосконалення у професійній діяльності, професійній самореалізації, творчій спрямованості і продуктивності. Установлено, що професійна спрямованість підготовки майбутніх спеціалістів міжнародного профілю забезпечується на основі здобутих інтегрованих знань, практичних умінь, навичок, професійних цінностей та особистісних якостей, а вони, у свою чергу, сприяють формуванню професійної ідентичності.

Ключові слова: професійна ідентичність, самопізнання, самоаналіз, самовизначення, дипломат, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження професійної підготовки дипломатів та чинники, що обумовлюють цю потребу, передусім, визначаються масштабними трансформаціями в сучасному суспільстві. Останнім часом Україна стала помітним учасником

міжнародного життя, членом багатьох впливових міжнародних організацій, долучилася до розробки та реалізації важливих політичних ініціатив, спрямованих на розвиток міжнародного співробітництва, врегулювання ряду регіональних конфліктів, зміцнення безпеки. Дипломат у сучасному суспільстві живе в багатовимірному просторі культури. Його буття визначається тим, якими знаннями, навичками й уміннями він володіє. Сучасний дипломат виступає одночасно в багатьох постатях – політика, перекладача, аналітика, експерта, вченого, публіциста, професійного актора (Ціватий, 2004, с. 18).

Мета сучасної вищої школи української дипломатії – не тільки підготувати фахівця в певній сфері діяльності або управління. Йдеться про формування дипломата, як особи, здатної до різнобічної ефективної діяльності та самовдосконалення впродовж усього життя, як особи всебічно розвиненої, цивілізованої, високоосвіченої та високоорганізованої (Ціватий, 2004, с. 17).

Особистість фахівця в галузі міжнародних відносин повинна вирізняти чіткість цілей і соціально значущих ціннісних орієнтацій, творче ставлення до справи, прагненням до високої продуктивності праці, до безперервного саморозвитку.

Отож, учасники світової політики дедалі частіше опиняються перед досі невідомими викликами, які необхідно адекватно оцінити і на які треба дати ефективну відповідь. Зрозуміло, що це вимагає високого професіоналізму дипломатів і всіх, хто працює у сфері міжнародних взаємин. Відповідно, має підвищуватися й рівень професійної підготовки таких фахівців (Мальський та Мороз, 2012, с. 4). Важливу роль у формуванні професіоналізму майбутніх дипломатів відіграє професійна ідентичність, яка досягається шляхом самоідентифікації майбутніх дипломатів під час професійної підготовки. Необхідність підвищення рівня кваліфікації в майбутніх дипломатів під час професійної підготовки актуалізує проблему формування їх професійної ідентичності, оскільки остання є однією з важливих умов професійного розвитку особистості, її самопізнання і самовдосконалення у професійній діяльності, професійній самореалізації, творчій спрямованості і продуктивності (Карпов, 2012).

Аналіз актуальних досліджень. Професія дипломата узагальнює досвід людської діяльності за тривалий історичний період, будучи квінтесенцією таких спеціальних наук, як історія та міжнародні відносини, економіка і право, країнознавство та мовознавство та ін. Так, А. Торкунов та А. Панов підкреслюють, що «дипломатія як наука потребує широкого

кругозору й фундаментального, системного підходу. Основою дипломатії є глибокий та всебічний політико-дипломатичний ситуаційний і предметний аналіз» (Торкунов та Панов, 2014, с. 5).

Різні аспекти підготовки майбутніх дипломатів досліджували М. Клепар, М. Мальський, Ю. Мороз, Н. Ластовець, О. Опанасюк, Є. Перебийніс, В. Ціватий та ін. Однак, зауважимо, що дослідження, які стосуються проблеми формування професійної ідентичності майбутніх дипломатів у процесі професійної підготовки, мають фрагментарний характер.

Мета статті – розглянути проблему формування професійної ідентичності майбутніх дипломатів під час професійної підготовки.

Під час написання статті були використані загальнонаукові методи дослідження, емпіричні (опис) та теоретичні (аналіз, узагальнення, пояснення та ін.).

Виклад основного матеріалу. Згідно з поглядами вчених, ідентичність – це результат взаємодії самоідентифікації особистості та ідентифікації ззовні. На думку одного з провідних дослідників феномену професійної ідентичності Л. Шнейдер, «проблема ідентичності виникає в напрямі реалізації життєвої та професійної ідеології людини, у напрямі становлення професіоналізму <...> і щодо реалізації професійної підготовки фахівця» (Шнейдер, 2001).

Професійна ідентичність – це прийняття індивідом професійних ціннісних позицій, санкціонованих у даному професійному просторі. У ній задіяні ціннісні елементи (мотиваційні механізми), а також емоційні – вербальні характеристики. Іншими словами, досягнення професійної ідентичності відбувається за допомогою рефлексії й самооцінки відносин зовнішнього та внутрішнього світу. Становлення професійної самоідентифікації – це досягнення професіоналізації, опосередковане тривалим і поетапним розвитком індивіда (Федченко, 2017, с. 91).

Побудова професійної ідентичності – це створення власної моделі професійної поведінки, що має такі властивості: мінлива протягом людського життя; достатньо тривала для реалізації на практиці (Гладкова та Пожарський, 2000, с. 256).

Спочатку – це етап навчання, під час якого відбувається накопичення досвіду й теоретичних знань. Наступним етапом процесу є етап професіоналізації, коли майбутній дипломат спостерігає, засвоює та уявляє себе і свою майбутню професію. Наступний етап – це етап саморефлексії, під час якого відбувається усвідомлення індивідом реального стану справ, прийняття або неприйняття себе як професіонала.

Самоідентифікація майбутнього дипломата щодо його майбутньої професії передбачає цілеспрямоване, самовмотивоване, організоване самопізнання, самоаналіз і самовизначення.

Самопізнання – це своєрідний механізм пізнавальної діяльності людини, в основі якого лежить процес рефлексії. Процес самопізнання вимагає від суб'єкта значних зусиль, невпинної праці над собою, дозволяє відкрити себе, виявити свої позитивні якості, можливості та задатки, які потім шляхом самовиховання людина зможе перетворити в здібності, а талант – у стійку рису характеру (Гончаренко, 1997).

Найбільш важливими характеристиками студентського віку є активність та самостійність, які виявляються в самопізнанні – першій ознаці активності особистості, що розвивається. Не пізнавши себе, не співставивши себе з іншими, не оцінивши себе, людина не здатна до самооцінки. Самопізнання проявляється в бажанні пізнати «хто є я» – на фоні «хто є хто». Оцінка самого себе проходить, в основному, трьома способами: студент порівнює себе з ідеалом; дається самооцінка на фоні досягнутих результатів і співставляється думка про самого себе з думкою старших людей, товаришів (Вечірко, 2013, с. 29).

Важливе значення в реалізації себе має самоаналіз. Самоаналіз – співставлення прийнятого плану самовиховання з реальністю, результатами діяльності, устанавлення їх невідповідності та внесення необхідної корекції для досягнення наміченого, пошук причин відхилень тощо (Федченко, 2017, с. 92).

Самоаналіз сприяє майбутньому дипломату адаптуватися до умов середовища життєдіяльності; виступає основою динаміки і розвитку самосвідомості майбутнього дипломата, що дозволяє змінювати уявлення про себе і ставлення до себе у процесі життєдіяльності; ставить майбутнього дипломата в активну позицію стосовно свого життя, роблячи суб'єктом своєї життєдіяльності (формується суб'єктивна життєва позиція).

Перша функція самоаналізу – адаптація до умов життєдіяльності і становлення суб'єктної життєвої позиції – це елемент процесу соціалізації і основа соціального самовизначення. Друга і третя функції – розвиток самосвідомості і становлення суб'єктної життєвої позиції – елемент процесу індивідуалізації і основа внутрішньоособистіного самовизначення. Третя функція об'єднує першу і другу, оскільки процеси індивідуалізації і соціалізації знаходяться у взаємозв'язку, спрямовують цілісний процес особистісного самовизначення (Лебедик, 2007, с. 74).

Професійна ідентичність безпосередньо пов'язана з професійним самовизначенням, професіоналізацією та становленням професіонала як в особистісному плані, так і в плані оволодіння професійно значущими навичками й компетенціями.

Самовизначення – визначення себе щодо вироблених у суспільстві і усвідомлено прийнятих людиною критеріїв становлення особистості та подальша реалізація себе на основі цих критеріїв. «...У професійній діяльності здійснюється самовизначення молодого людини, реалізується її персоналізація, у якій виявляється як індивідуальне, так і загальне. Воно проявляється в передачі суб'єктом елементів соціального цілого, образів поведінки, норм і разом із цим його власної активності, що має надіндивідуальний характер...» (Петровский, 1996, с. 354-355).

Його структурними елементами є різновиди самовизначення (особистісне та професійне), які постійно взаємодіють

Особистісне самовизначення формується раніше за професійне. На основі особистісного самовизначення складаються вимоги до професії. Рушійною силою самовизначення особистості є розв'язання протиріччя між: «хочу» – «можу» – «є» – «ти зобов'язаний», що трансформуються в «я зобов'язаний, інакше не можу» (Федченко, 2017, с. 93).

Самовизначення – свідомий акт вияву й утвердження особистістю власної позиції в проблемних ситуаціях. Особливою формою самовизначення особистості є професійне самовизначення. Професійне самовизначення – це складний динамічний процес орієнтації особистості у професійно-трудоному середовищі, розвитку та самореалізації духовних і фізичних можливостей, формування адекватних професійних намірів і планів, реалістичного образу себе, як професіонала (Брушлинский та ін., 2000, с. 300). Сучасне розуміння професійного самовизначення охоплює проблеми взаємозв'язку професійного самовизначення із загальним життєвим самовизначенням особистості, впливів на особистість навколишнього соціального середовища, професійного становлення і необхідність активної життєвої позиції людини. Це є поштовхом для залучення механізмів загального і професійного саморозвитку з метою ефективного виконання професійних функцій та обов'язків.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що термін «самовизначення» використовується для позначення процесу дорослішання людини, формування життєвої перспективи, життєвих планів, вибору професії, своєї думки стосовно факту, події, тобто для характеристик осмисленої та цілеспрямованої діяльності людини, що

врешті-решт приводить до досягнення поставленої мети. Дослідники, так чи інакше, пов'язують самовизначення людини з процесом вибору нею власної позиції, свого життєвого шляху (Вечірко, 2013, с. 15).

Зауважимо, що складність професійної діяльності дипломата передбачає спеціально організований простір професійної підготовки. Формування такого простору складається з низки умов: стратегічні – підходи, концептуальні позиції, що визначають результат; та технічні – технології професійної підготовки в закладах вищої освіти. Під час відбору змісту професійної освіти фахівців міжнародного профілю, складанні робочих навчальних планів і програм необхідно брати до уваги регламентованість професії відповідними нормативно-правовими документами та особливостями професійної діяльності, пов'язаної з інформаційно-аналітичною та організаційно-комунікаційною діяльністю.

Однією з найслабших сторін професійного навчання майбутніх дипломатів В. Ціватий вважає застосування класно-урочної системи, що зорієнтована на усередненні змісту і термінів навчання і не дає змоги врахувати наявні знання та вміння майбутніх дипломатів, їх життєвий досвід, здібності до навчання: «У професійній діяльності особливе місце займає мотивація, система пізнавальних потреб, ставлення до одержуваної інформації. Зрозуміло, що традиційні форми навчання, зокрема лекція, яка все ще залишається найпоширенішою формою навчання, не відповідають зазначеним вимогам» (Ціватий, 2004, с. 23).

З метою вдосконалення та активізації освітнього процесу під час підготовки майбутніх дипломатів має стати широким впровадженням в навчальний процес активних методів навчання, які охоплюють всі види аудиторних і позааудиторних занять, орієнтовані на особистість, на її активну участь у саморозвитку, отримання якісних знань, професійних умінь, розвиток світогляду, творчий підхід до вирішення конкретних проблем. Аналіз проблеми формування готовності майбутніх дипломатів до професійної діяльності показав необхідність застосування інтерактивних технологій та активних методів навчання у процесі підготовки, зокрема: метод проблемного навчання, ділові, рольові, ігри, тренінги тощо, які сприяють виробленню позитивної мотивації на майбутню професійну діяльність, розширенню пізнавального інтересу до оволодіння обраною професією, підвищенню активності, усвідомленню своїх життєвих і професійних орієнтирів і реальних шляхів їх досягнення. Інтерактивні методи навчання сприяють розвитку здібностей майбутніх дипломатів до самонавчання й самовдосконалення у професійній сфері, дозволяють їм розвивати необхідні

в майбутньому професійні якості, такі як: здатність працювати в команді, проявляти ініціативу, брати на себе відповідальність за рішення, визначати проблеми, ставити завдання і шукати шляхи їх вирішення, розвивати вміння аналізувати нові ситуації та вносити на їх основі корективи в практику.

Широке запровадження інтерактивних технологій та активних методів у процесі професійного навчання майбутніх дипломатів, зокрема під час професійно-тематичної практики і стажування в МЗС України, сприяє підвищенню його ефективності, а відповідно, і рівня кваліфікації та професіоналізму працівників-дипломатичної служби. Однак, слід урахувувати, що форми й методи навчання визначаються безпосередньо викладачем, який обирає форми, методи і структуру навчання, які здатні забезпечити високу його ефективність і результативність (Ціватий, 2004, с. 23).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Формування професійної ідентичності майбутнього дипломата не відбувається одночасно – це результат процесу комплексної професійної підготовки та формування професійних і особистісних якостей, причому основну роль у професійній підготовці відіграють знання і компетентнісна складова, тобто формування професійно значущих компетенцій. У сучасних умовах під час призначення на певні дипломатичні посади пріоритетними є не лише професійні, а й особисті якості майбутніх співробітників зовнішньополітичного відомства.

Професійна ідентичність, безпосередньо пов'язана з професійним самовизначенням, професіоналізацією та становленням професіонала як в особистісному плані, так і в плані оволодіння професійно значущими навичками та компетенціями.

Інтерактивні технології та активні методи навчання у процесі підготовки дипломатів допомагають молодим людям вирішити, чи зможуть вони ефективно працювати в дипломатичному відомстві, та сприяють формуванню професійних та особистісних якостей.

Професійна спрямованість підготовки майбутніх спеціалістів міжнародного профілю забезпечується на основі здобутих інтегрованих знань, практичних умінь, навичок, професійних цінностей та особистісних якостей, а вони, у свою чергу, сприяють формуванню професійної ідентичності. Об'єктивна реальність спонукає приділяти більше уваги формуванню професійних і особистісних якостей майбутніх дипломатів.

ЛІТЕРАТУРА

Богучарский, Е. М. (2011). *Этнокультура и дипломатия*. Москва: МГИМО-Университет (Bogucharsky, E. M. (2011). *Ethnoculture and diplomacy*. Moscow: MGIMO-University).

- Брушлинский, А. В., Воловикова, М. И., Дружинин, В. Н. (2000). *Проблемы субъекта в психологической науке*. М.: ИП РАН (Brushlinsky, A. V., Volovikova, M. I., Druzhinin, V. N (2000). *Problems of the subject in psychological science*. М.: IP RAS).
- Вечірко, М. С. (2013). *Формування готовності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей до професійного самовизначення* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кіровоград (Vechirko, M. S. (2013). *Formation of readiness of future teachers of philological specialties for professional self-determination* (PhD thesis). Kirovograd).
- Гладкова, В. М., Пожарський, С. Д. (2000). *Основи акмеології: підручник*. Л.: Новий світ (Gladkova, V. M., Pozharsky, S. D. (2000). *Fundamentals of acmeology: textbook*. L.: New World).
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь (Goncharenko, S. U. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. Kyiv: Lybid).
- Лебедик, І. В. (2007). *Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до професійної самореалізації у процесі вивчення фахових дисциплін* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кіровоград (Lebedyk, I. V. (2007). *Preparation of future teachers of foreign languages for professional self-realization in the process of studying professional disciplines* (PhD thesis). Kirovograd).
- Карпов, В. В. (2012). *Формирование профессиональных и личностных качеств студентов-международников как основы профессиональной идентичности*. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnyh-i-lichnostnyh-kachestv-studentov-mezhdunarodnikov-kak-osnovy-professionalnoy-identichnosti> (Карпов, V. V. (2012). *Formation of professional and personal qualities of international students as the basis of professional identity*. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnyh-i-lichnostnyh-kachestv-studentov-mezhdunarodnikov-kak-osnovy-professionalnoy-identichnosti>).
- Мальський, М., Мороз, Ю. (2012). Підготовка фахівців міжнародників в умовах трансформації міжнародної системи. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*, 30, 3-8 (Malsky, M., Moroz, Yu. (2012). Training of international specialists in the conditions of transformation of the international system. *Bulletin of Lviv University. Series: International Relations*, 30, 3-8).
- Петровський, В. А. (1996). *Личность в психологии: парадигма субъективности*. Ростов н/Д. (Petrovsky, V. A. (1996). *Personality in psychology: the paradigm of subjectivity*. Rostov n/D).
- Торкунов, А. В. (2013). Создание университетов мирового уровня. *Вестник МГИМО-Университета*, 2 (29) (Torkunov, A. V. (2013). Creation of world-class universities. *Journal of MGIMO-University*, 2 (29)).
- Торкунов, А. В., Панов, А. Н. (2014). *Дипломатическая служба*. М.: Издательство «Аспект Пресс» (Torkunov, A. V., Panov, A. N. (2014). *Diplomatic Service*. М.: Aspect Press Publishing House).
- Федченко, Ю. О. (2017). *Формування готовності до професійного саморозвитку магістрантів педагогічного профілю у вищих навчальних закладах* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кропивницький (Fedchenko, Yu. O. (2017). *Formation of readiness for professional self-development of masters of pedagogical profile in higher educational institutions* (PhD thesis). Kropyvnytskyi).
- Ціватий, В. Г. (2004). Дипломатія і підготовка дипломата ХХІ століття: традиції, інновації, моделі. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, 10 (1), 11-31 (Tsivaty, V. G. (2004). Diplomacy and training of a diplomat of the XXI century: traditions, innovations, models. *Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*, 10 (1), 11-31).

Шнейдер, Л. Б. (2001). *Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления* (автореферат дисс. ... докт. психол. наук). Москва. Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/professionalnayaidentichnost-struktura-genezis-i-usloviya-stanovleniya> (Schneider, L. B. (2001). *Professional identity: structure, genesis and conditions of formation* (DSc thesis abstract). Retrieved from: <http://www.dissercat.com/content/professionalnayaidentichnost-struktura-genezis-i-usloviya-stanovleniya>).

РЕЗЮМЕ

Балануца Александр. Формирование профессиональной идентичности будущих дипломатов в процессе профессиональной подготовки.

В статье рассмотрена проблема формирования профессиональной идентичности будущих дипломатов в процессе профессиональной подготовки. При написании статьи использовались общенаучные методы исследования: эмпирические (описание) и теоретические (анализ, обобщение, объяснение и др.). Установлено, что роль определения будущим дипломатом своей профессиональной идентичности растет, поскольку последняя является одним из важных условий профессионального развития личности, ее самопознания и самосовершенствования в профессиональной деятельности, профессиональной самореализации, творческой направленности и производительности. Установлено, что профессиональная направленность подготовки будущих специалистов международного профиля обеспечивается на основе полученных интегрированных знаний, практических умений, навыков, профессиональных ценностей и личностных качеств, что в комплексе способствует формированию профессиональной идентичности.

Ключевые слова: профессиональная идентичность, самопознание, самоанализ, самоопределение, дипломат, профессиональная подготовка.

SUMMARY

Balanutsa Oleksandr. Formation of professional identity of future diplomats in the process of professional training.

The article considers the problem of forming the professional identity of future diplomats in the process of professional training. It is found that the role of determining the future diplomat's professional identity is growing, as the latter is one of the important conditions for professional development, personal self-knowledge and self-improvement in professional activities, professional realization, creative orientation and productivity. In writing the article, general scientific research methods: empirical (description) and theoretical (analysis, generalization, explanation, etc.) were used. The formation of the professional identity of the future diplomat does not occur simultaneously – it is the result of a process of comprehensive training and formation of professional and personal qualities, and the main role in training is played by knowledge and competence components. In modern conditions, when appointing to certain diplomatic positions, not only professional but also personal qualities of future employees of the foreign ministry are a priority. Professional identity, directly related to professional self-determination, professionalization and becoming a professional both in personal terms and in terms of mastering professionally significant skills and competencies, becomes a field of research in pedagogical science. Lectures and seminars, analysis of professional situations and trainings, role and business games, conversations with representatives of the diplomatic community help young people to decide whether they can work effectively in a diplomatic office and contribute to the formation of professional and personal qualities. The professional orientation of the training of future specialists of international profile is provided on the basis of the acquired integrated

knowledge, practical skills, professional values and personal qualities, and they, in turn, contribute to the formation of professional identity.

Key words: *professional identity, self-knowledge, self-analysis, self-determination, diplomat, professional training.*

УДК 37.014.3(477)-051]:334.7:005.336.2

Тетяна Бортнюк

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний
коледж» Волинської обласної ради
ORCID ID 0000-0001-9673-1366
DOI DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/104-114

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Метою статті є визначення й обґрунтування принципів формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Для досягнення мети було використано такі методи дослідження: аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення, синтез, формулювання висновків. Згідно з логікою процесу формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи, з позиції системного підходу як методологічного підґрунтя, актуалізовано необхідність визначення принципів його організації. У площині аналізу актуальних досліджень різноаспектно представлено напрями дослідження заявленої проблеми в науковому дискурсі. Окреслено наукові позиції щодо дефініції понять «дидактичні принципи», «принципи навчання». На підставі проведеного теоретичного аналізу й узагальнення виокремлено та обґрунтовано загальнодидактичні (гуманізації та гуманітаризації; науковості й ґрунтовності; фундаментальності; систематичності; свідомості й активності; цілісності та інтеграції) і специфічні принципи (інноваційності, суб'єктності та творчої самостійності, проєктної організації діяльності, контекстного навчання) формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Ключові слова: *загальнодидактичні принципи, майбутній учитель, підприємницька компетентність, початкова школа, системний підхід, специфічні принципи, формування.*

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічних трансформацій українського суспільства за законами ринку та вільного підприємництва, динамічності різномасштабних змін та інноваційності актуалізується необхідність утвердження компетентнісної освітньої парадигми, інноваційним елементом якої є підприємницька компетентність. Система освіти сьогодні приділяє виняткову увагу формуванню підприємницької компетентності майбутніх учителів, здатності до швидкої оцінки й реагування на запити ринку освітніх послуг, позаяк сучасні реалії соціокультурного життя вимагають високих професійних та особистісних якостей фахівця, подолання стереотипів мислення, готовності до набуття нового досвіду, самостійного створення робочих місць, почуття відповідальності перед сім'єю, колективом, суспільством, державою